

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

INNEHÅLL:

- M. S.*, Fru Camilla Collett og festen for hende paa hendes 80-aarige fødselsedag den 23 Jan. 1893. (Brev fra Kristiania til Dagny.)
- L. D—n.*, Det svenska kvinnoarbetet på Chicagoutställningen.
Om förslaget till vigselformulär.
- Cecilia Bååth-Holmberg*, Den kvinliga folkhögskolan.
De kvinliga studenterna vid våra universitet.
- M. C.*, Några motioner vid årets riksdag.
Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.
Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2:50.
 { För icke medlemmar » 4:00.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillses Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Största förlag i Skandinavien

af

Religiös litteratur

såsom: Biblar, Nya testamenten, Bibelutläggningar, Bekännelseskifter, Missionsskifter, Lefnadsteckningar, Berättelser, Postillor, Predikosamlingar, Dagbetraktelser, Böneböcker, Advents- och Passionsbetraktelser, Sånger, Barnskrifter, Planscher och Bilderböcker, Traktater och Nykterhetsskifter, hvilka alla finnas till försäljning uti

Fosterlandsstiftelsens bokhandel

34 Mästersamuelsgatan 34

samt hos öfrige bokhandlare i riket.

Fullständig katalog erhålles på begäran gratis.

Fosterlandsstiftelsens förlagsexpedition

STOCKHOLM.

JOHN HOLMBLÖM,

Modeaffär för Damkappor,

Stockholm,

12 Kungsträdgårdsgatan 12,

rekommenderar sitt stora och rikhaltiga lager af alla

Nouveautéer för säsongen.

Särskildt får rekommendera mitt stora lager af

Pelsverk för Pelskappor

med därtill passande öfvertyger.

DAM-UTSTYRSLAR,

utmärkt välsydd å egen syateljier, levereras af bästa kvalité-tyger, broderier och spetsar.

All slags llnnesömnad emottages.

Kvinligt biträde emottager beställningar, och föreståndarinnan för syateljern ombestyr mättagning och profning.

Största urval af

Duktyger och Lakansväfnader

samt af

Broderier och Spetsar.

Morgonrockstyger och Flaneller.

K. M. LUNDBERGS Bosättningsmagasin,

N:o 7 Storkyrkobrinken N:o 7.

Blindföreningens Försäljningsbod

19 Jacobsgatan 19

STOCKHOLM

tillhandahåller allmänheten till låga priser af blinda förfärdigade arbeten såsom: korgar, borstar, enklare möbler, listskor och listmattor, stiekade, knutna och lagda arbeten m. m.

Denna nya affär är af »Föreningen för blindas väl» grundad för att skaffa afsättning för fattiga blindas arbeten, och anhåller föreningen om allmänhetens välvilliga uppmuntran.

Winborgs

LACTOSERIN-CACAO

Välsmakande, kvattigt närande, hälsosam!

Förordad af professorerna Olof Hammarsten, C. E. Bergstrand, med. d:r Ch. Em. Hagdahl m. fl.

Hälsovännen, tidskrift för allmän och enskild hälsovård, yttrar i sitt nummer för den 1 februari följande:

»Särdeles närande och värderikt såsom ett koncentreradt och smaktligt näringsmedel är äfven den i handeln hos oss införda lactoserincacao.»

FABRIKS.

MÄRKE.

Pris pr burk om

$\frac{1}{2}$ kilo kr. 2,50; $\frac{1}{4}$ kilo kr. 1,30; $\frac{1}{8}$ kilo kr. 0,70.

Erhålles hos hrr specerihandlare samt i parti hos

Th. Winborg & Co., Stockholm.

Kongl. Hofleverantör.

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger

Kulörta och Svarta Sidentyger

Bomulls-Tvättklädningstyger

Schalar och Resfilar m. m.

Observera!

Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af provver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Fru Camilla Collett og festen for hende paa hendes 80-aarige fødselsedag den 23 Jan. 1893.

(Brev fra Kristiania til Dagny.)

I aaret 1840 skrev Henrik Wergeland til digterinden Fredrika Bremer: » — — — politisk energi er abgeschmacht hos en kvinde og noget productivt geni har endnu ikke vist sig inden könnet hos os — — — »

Lidet anede han dengang at hans egen söster, Camilla, skulde blive dette produktive geni — og paa en maade mere mærkelig inden könnet end Henrik Wergeland blandt mænd. Thi efter Henrik Wergeland kom Björnson og Ibsen, men efter Camilla Collett er endnu ingen norsk forfatterinde kommen, som kan maales med, endsige overgaa hende. Hun rager endnu op over alle andre som det eneste store træ i skoven.*)

Ligesom Fredrika Bremer havde fru Collett allerede et anseet navn i litteraturen — skjönt anonym — da hun tog op kvindernes sag som sit bevidste og udtalte maal.

Vistnok er hendes hele forfatterskab en *klage*, en veltalende, dybtfølt, gribende klage over kvindernes kaar, men i hendes første, rent literære og esthetiske værker, er tendentsen neppe bevidst; de er kun et sterkt udtryk for en sterk personlig fölelse, de gaar ikke udenfor privatlivets enemærker, de holder sig til familjeliv og selskabsliv og henter sine dybe farver og sine gribende toner fra mislighederne i forholdet mellem mand og kvinde. Men ved det sterke indtryk hendes böger gjorde, præget som de er i en form, hvor magt er parret med gratie, humor med dyb fölelse — banede de veien for mere. Ikke en, men mange gange har vi hört mænd sige: Jeg kom til at se anderledes paa mine söstre, efter at jeg havde læst Amtmandens Dötre. — Ikke mindst gjorde denne virkning sig gjældende paa forfatterinden selv. Hendes dybe misfornöielse med sine egne og andre dannede damers kaar inden privatlivet og den gjenklang, klagen vakte, udi-

*) Fru Magdalene Thoresen tör vi norske ikke tilegne os, da hun er dansk.

dede hendes egen horisont, bragte hende til at skue ud over samfundet og kvindernes vilkaar der i det hele og til at lytte til røster ogsaa fra andre lag, og hendes forfatterskab blev mer og mer, fra den uvilkaarlige *klage*, som hendes egen og hendes »ulykkelige søstres» vilkaar havde afpresset hende, en bevidst *kamp* for kvindernes ret.

Baaret og beskyttet af det allerede grundfæstede literære ry, fandt ogsaa de polemiske skrifter læsere og den skønne, fine form bidrog til at skaffe sandheder øre, som ellers vilde gaaet upaaagtede hen. Saaledes gik det til, at fru Collett, som ellers ved sin sociale stilling, sin fine og eksklusive smag, sin trang til beundring, nærmest maatte synes henvist til at udøve sin indflydelse gennem den høiere selskabelighed og paa de finest dannede kredse, at hun kom til at staa som den første af kvindesagens forkjæmpere hos os, æret og hyldet af sagens anførere og tilhængere som den, der har »taget det første og det tungeste tag» i kampen.

Foruden at være vor første forfatterinde og senior for kvindesagens venner, har fru Collett havt ideen og givet stødet til dannelsen af *Læseforening for kvinder*, og hun har været et virksomt og gavnmildt medlem af *Foreningen til dyrenes beskyttelse*. — Kjærligheden til dyrene er et træk, som er betegnende for Henrik Wergelands søster og som ogsaa træder læseren sympathetisk imøde fra hendes skrifter.

Men fru Collett er ogsaa, foruden alt dette, hvad ogsaa blev fremhævet i de artikler, som bladene indeholdt til hendes ære, personlig en »historisk skikkelse». Hun er datter af Nikolai Wergeland, en af vor selvstændighedskamps mærkeligste mænd, fremragende som forfatter og et af de betydeligste medlemmer af rigsforsamlingen paa Eidsvold. Hun er — som nævnt — søster af Henrik Wergeland, vor store digter, hvis navn nu af alle partier omfattes med en dyrkelse som en nationalhelgens — til begges biografi og forstaaelse har hun givet uvurderlige bidrag i *de lange Nætter*. — Hun er selv en af de faa gjenlevende fra en mærkelig brydningstid, som hun stod midt oppe i, og hvis rivninger saarede hende paa det føleligste, udgaaet som hun var fra den ene leir og med sine varmeste sympathier i den anden — hvilken hun ogsaa ved sit egteskab med den ansete forfatter og professor J. Collett kom til at tilhøre. Skjønt den behandler en anden tid og andre forhold, er stemningen og modsætningerne fra denne kampens tid levende gengivet i den fine lille novelle *Kongsgaard*.

Desuden — er vi komne saa vidt i »frigjørelse» at det ikke ogsaa for en nutidskvinde vilde være af vigtighed? — erindres og omtales fru Collett endnu for sin sjeldne skønhed og for den rolle hun

spillede i selbskabslivet. Det er bekjendt nok at de gjælder hende, de linjer i Welhavens *Soiréebilleder*:

Der blev en stands i soiréen
 Da *præstens datter* traadte ind
 Og sladren som gik om til théen
 Blev stum ved hendes lette trin.
 Den fine alf paa sexten aar
 Var fostret i de grønne dale,
 Og i vor vinterlige dvale
 Vi studsede ved hendes vaar.

O. S. V.

* * *

Intet under derfor, at indbydelsen til at feire fru Colletts 80-aarige fødselsdag med en offentlig fest, fandt en enestaaende tilslutning, og at man ikke oppebiede aftenen og festen for at hædre hende. Alle morgenaviser bragte artikler om hende; gaver, telegrammer, blomster regnede ned over den ansede forfatterinde. Formiddagens hyldest kulminerede i et tog af kvinder — en i Norges hovedstad hidtil useet fremtoning — der sendte en deputation og gennem fru Ullmann tolkede fru Collett sine følelser.

Festen om aftenen blev holdt i *Studentersamfundet*. Dette lokale blev valgt, ikke mindst fordi fru Collett i sin tid har foræret samfundet Wergelands och Welhavens buste i marmor — festsalens smukkeste prydelser.

Festen havde tre hovedmomenter. Først fru Colletts vandring gennem de tætpakkede værelser og indtrædelse i salen ved Henrik Ibsens arm til tonerne af Mendelssohns festmarsch. Fru Collett er endnu en fin og slank skikkelse med lette bevægelser; det fint meislede ansigt bærer spor af den fordums skjönhed. Hun bar sort flöiel og et hvidt turban med et smykke over panden, som klædte hende godt. Det var smukt at se Ibsen ved hendes side, prydet med alle sine ordner, godmodig bærende hendes store bouquet, og den hele aften elskværdig optaget af at holde lyset — figurlig talt — for aftenens heltinde, uden nogen fordring for sig selv. Den som faar alle fordringer opfyldte, behöver jo heller ingen at have. Efter dem fulgte den lange række af indbydere og hædersgjæster, herrer og damer parvis. Bland dem saaes mange dekorerede herrer af dem som har betydning i stat og kommune. Ibsen var den eneste forfatter blandt indbyderne, men han er jo ogsaa af dem som »gjælder for ti». Af representa-

tive kvinder bemærkedes: Fru Ragna Nielsen, *Kvindesagsforeningens* formand; fröken Gina Krog, *Kvindelig Stemmeretsforenings* formand; forfatterinden fru Aubert, formand for *Læseforeningen* for kvinder; forfatterinden Alvilde Prydtz; den anonyme, men vel kjendte og ansete forfatterinde af forskellige brochurer om Ibsens og Bjørnsons programværker; Erika Nissen, malerinden Kitty Kjelland og flere. I fonden af salen er scenen. Her havde orkestret sin plads i baggrunden og her var af maleren Otto Sinding anbragt en meget virkingsfuld dekoration af flag og grönt med fru Colletts navnetræk og titlerne paa hendes værker paa et halvt optrukket tæppe, over og midt imellem Wergelands og Welhavens buster, som var stillet paa sokler, en paa hver sin side af theatret. Med denne baggrund var, foran theatret, dækket et siddende bord for fru Collett og Ibsen og nogle faa andre, mens der for de övrige gjæster var dækket lange buffet-borde paa langsiden af salen og desuden i den »lille sal». Trængslen var i begyndelsen ikke liden. Thi folk vilde ikke fordele sig og svarede ganske rolig paa alle opfordringer herom, at de var komne for 'at se fru Collett og Ibsen, og det syn vilde de ikke gaa glip af. Festkomiteen tröstede sig med, hvad en af dens medlemmer humoristisk bemærkede, at »trængsel tyder paa iver». Trængslen varede da heldigvis heller ikke længer end til at konstatere iveren. Siden fordelte publikum sig frivillig og der var plads nok.

Det andet og mest virkningsfulde moment var studenternes fakkeltog og sang. Det var et stolt og skjönt syn alle de rödflammende fakler, plantede i den hvide sne, mens sneen dryssede ned over dem, og fanerne og standarterne, som blev löftede höit og svingede under hurraraab, hvergang fru Collett og Ibsen viste sig ved vinduerne. I fakkeltøget bemærkedes mange af de mere fremragende kvindelige studenter. Menneskemassen paa gaden var saa tæt, at det var uraad at komme gennem den. En deputation fra studenterne gik op til fru Collett, som modtog dem i vestibulen. Studentersamfundets formand sagde nogle smukke ord, hvorpaa fru Collett bevæget takkede og fra sangerne löd nu, saa det hörtes gennem alle sale: »Norges bedste værn og fæste», en af Wergelands mest kjendte sange. Fru Collett blev saa bevæget, at de nærstaaende siden ikke kunde fortælle derom uden taarer. Saa spille fru Nissen, som altid skjönt, som altid modtaget med jubel.

Det tredje moment var talerne, sangen og hilsnerne ved desserten. Talerne blev holdt fra theatret, hvad meget forhöiede deres virkning, baade for öie och öre. Hovedtaleren var *professor Dietrichson*,

som i höitstemde ord tolkede fru Colletts betydning. Hans tale, der var vel skikket baade til at glæde fru Collett og tiltale tilhörerne, slog meget an og blev modtaget med livlig applaus og ledsaget af fanfærer fra orkestret. En stemningsfuld sang af den bekjendte og yndede signatur *E. N.* og skrevet til en af de melodier, som Welhaven mest har benyttet, blev derpaa omdelt og sunget unisont af publikum. Den anden tale holdtes af fru *Ragna Nielsen* som kvindernes og kvindesagens representant. Det er hos os sjælden at en dame optræder offentlig som taler, det indbyder endnu til kritik. Men fru Nielsen har en smuk personlighed, en fin fremtræden, en klar og udtryksfuld diktion, megen varme i foredraget og en smuk sprogform. Alt dette nedslaaer modstanden og vinder tilhörerne, saa kritikken forstummer og blir sympathi. Det var da ogsaa tilfældet denne gang. Af hensyn til fru Colletts kræfter skulde der kun være to taler. Af telegrammer — hvoriblandt rygten fortalte om et morsomt fra Alexander Kjelland — blev ingen oplæst. En hilsen fra Fredrika-Bremer-Forbundet ved friherrinnan Adlersparre, overbragt og oplæst af professor Dietrichson vakte megen anklang og blev stærkt applauderet. En hilsen fra dyrene vakte megen moro og jubel.

Fru Collett er fra en tid hvor det socialt var ligesaa umuligt, som det religiöst var forbudt for kvinder, at »tale i forsamlinger». Med fin takt holdt fru Collett sig ogsaa denne aften i »de stummes leir». Hun lad sin tak oplæse af sin ældste søn — en fin, smuk tak, hvori dog klang noget af den gamle bitterhed. Et langt liv i kamp *mod strømmen* lar sig ikke forsone ved en dags fest og hyldest.

En tale af Gina Krog, en tak fra nutidens kvinder, kom efter at hædersgjæsten havde trukket sig tilbage.

En fanfare fra orkestret efter kaffeen, og den belivede fest var tilende.

³⁰/₁ 93.

M. S.

Det svenska kvinnoarbetet på Chicago-utställningen.

Det för snart ett år sedan ej utan tvekan och svårigheter började, sedan med så mycken ifver bedrifna arbetet för den svenska kvinnans deltagande i världsutställningen i Chicago, är nu i det

närmaste afslutadt. Resultatet af detta arbete, för så vidt det kunde framvisas i synlig måtto d. v. s. i prof på kvinlig konst och handslöjdskicklighet, framlades som bekant redan i slutet af förlidet år för allmänheten på den i stora börsvåningen anordnade s. k. Chicago-bazaren och ådrog sig då, något som Dagny haft glädjen framhålla, en stor och berättigad uppmärksamhet. Denna utställning afsåg dock att vara en mer i stort sedt uppvisning af kvinnoarbetets ståndpunkt i vårt land, så väl inom konstens som konstindustriens område. Den nyligen afslutade utställningen däremot, anordnad af Damkomitén i samband med Slöjdföreningen, utgjordes utslutande af för världsexpositionen bestämda artiklar, hvarföre densamma med mera skäl kan göra anspråk på benämningen: »Chicagoutställning».

Men innan jag öfvergår till en granskning af hvad Damkomiténs utställning haft att uppvisa, en granskning stödd på upplysningar lämnade af sakkunniga personer, må det tillåtas mig att rekapitulera ett blad af det svenska handarbetets historia.

Det är nu jämt 20 år sedan för första gången en utställning af kvinlig handaslöjd af ungefär samma art som den ifrågavarande och af en liknande anledning, ägde rum i Stockholm. Vid expositionen i Wien 1873 hade för första gången tanken väckts att på en världsutställning tillmäta en ärskild plats åt kvinnoarbetet. Äfven till den svenska kvinnan ingick inbjudning att deltaga i den internationella täfningen, och uppmaningen forklingade ej ohörd. Några för saken intresserade damer satte sig i spetsen för företaget, och på deras föranstaltande samlades åtskilliga prof på kvinlig handaslöjd, hvilka före afsändandet till Wien framlades för allmänheten på en utställning i Stockholm hösten 1872. De som minnas denna handaslöjdsutställning instämma säkert i hvad en auktoritet inom facket om densamma yttrat: »att det hos alla tänkande och konstnärligt anlagda kvinnor väckte häpnad och förvåning att se den oerhörda mängd arbete och god vilja som nedlagts för att ernå så opraktiska och i afseende på smak så bedröfliga resultat».

Men om wienerutställningen ur så väl konstnärlig som praktisk synpunkt kunde betraktas som förfelad, blef den till sina verkningar desto betydelsefullare. De erfarenheter man vunnit om det kvinliga handarbetets ståndpunkt i vårt land voro visserligen nedslående, men de väckte till lif en önskan, att en friskare fläkt måtte blåsa in på det sterila området, en önskan som tog form och gestalt, då på våren 1874 föreningen Handarbetets Vänner stiftades. Det inflytande, som denna, i ordets sanna bemärkelse fosterländska och konstnärliga stiftelse

utöfvat på handarbetets höjande i Sverige, är så allmänt erkändt och så ofta framhållet, att vi ej närmare torde behöfva inlåta oss på ämnet. Men äfven andra skolor för konstslöjd och textilkonst hafva, påverkade af Hand. Vän., under de senare åren uppstått på olika orter inom landet, hvar och en utgörande en viktig länk i det svenska kvinnoarbetets utvecklingshistoria, hvar och en i sin mån bidragande till det uppsving som handarbetet på de sista åren hos oss tagit, och det är världsutställningen i Chicago, som nu gifvit den svenska kvinnan en ösökt anledning att visa på hvad sätt hon lyckats tillgodogöra sig de två sista decenniernas lärdomar och erfarenheter.

* * *

Efter dessa inledningsord ber jag läsaren med mig taga en öfverblick af Damkomiténs utställning. Den är både rikhaltig och vacker, innehåller mycket att beundra och ger åskådaren en hel del att lära och tänka på. Af föremål som inrangeras under rubriken »skön konst» äger utställningen visserligen ej många, men desto flere alster af konstslöjd och konstindustri. Att våra kvinliga artister äro så fåtaligt representerade inom damernas afdelning har sin grund däri, att de svenska konstnärinnorna utställa sina arbeten tillsammans med sina manliga kamraters i konstutställningen, »the fine arts gallery».

Ett och annat konstverk innehåller denna utställning dock. Så märkes ett vackert *oljefärgsporträtt af Drottning Sofia*, damkomiténs beskyddarinna, måladt af *fröken Hilda Lindgren*, tillhörande konung Oscars privata konstsamling; vidare *fröken Kjerstin Cardons* bild af *Fredrika Bremer*, äfven det i olja och otvifvelaktigt ägnadt att ådraga de svenska damernas litteraturafdelning, för hvilket det är bestämdt, en särskild uppmärksamhet, då bland alla svenska kvinnor ej gifves någon hvars namn torde vara så känt, älskadt och aktadt i Nya Världen som Fredrika Bremers. En *byst* i terra-cotta, gåfva af *fru Anna Retzius*, återger likaledes den framstående författarinnans och banbryterskans drag.

En utställning hörande till konstområdet, som vi svenskar ha all anledning att betrakta med stolthet och prisa oss lyckliga att äga inom vår afdelning, är *fru Lea Ahlborns medaljsamling*. En kvinlig gravör och därtill en vid ett kungl. myntverk, således i statens tjänst anställd och aflönad, är en inom kvinnoarbetets historia helt säkert unique företeelse, hvarföre fru Ahlborns präktiga samling medaljer och minnespenningar, ordnad i en vackert utskuren monter, förutom

sitt rent konstnärliga värde, bör kunna påräkna en framstående plats inom den del af »kvinнопalatset», som endast är det ovanliga och inom sin art oupphugna förbehållen.

Dit skulle vi utan gensaga äfven vilja hänvisa fröken *Ottilia Adelborgs blomsteralfabet*. Med nöje låna vi här hvad den kända konst-kritikern *C. B. N.* därom yttrat:

Det är, säger han i den uppsats i *Posttidningen* hvarur detta är hämtadt, en beundransvärd liten skapelse, detta blomsteralfabet, vittnande om älskvärd uppfinning och fantasi, naturlig känsla för barn-världen och god insikt i blomstervärlden; ja, dessa anspråkslösa teckningar af barn ihop med blommor, inväfda i alfabetets myndiga tecken, framstå genom behandlingen såsom riktiga små konstverk. Hos oss står fröken Adelborg i denna genre så godt som ensam — fru Jenny Nyströms barnböcker äro de enda, som kunna nämnas vid sidan af dem —, och genren kan visserligen sägas till ursprunget vara engelsk, härstammande från miss Kate Greenaway, men den är hos fröken Adelborg så själfständigt utvecklad, så konstnärlig och fyllig till sin form, att den väl kan sägas med henne stå på egen botten, utgörande en konst för sig, som vi önska all lycka hos den med oss besläktade rasen borta i den fjärran vestern.

Bland konstföremålen böra vi ej heller förbigå den mäterligt *textade adress*, som utförts af fröken *Sofia Gisberg*, denna vår talangfulla texterska och mönsterriterska, som förenar en konstnärns uppfattning och smak med den tekniska skicklighet, förutan hvilken ingen fulländning inom något område kan ernås. Mönstret till de af den konstnärliga bokbindarefirman Beck & son utställda praktbanden och portföljerna, som voro att beskåda på en annan del af utställningen, äro äfven alla komponerade af fröken Gisberg.

Men innan vi anse denna del af vår utställningskatalog genomgången, fästes vår uppmärksamhet af en pjes, som väl bör inrangeras bland konstföremålen: det är fru *Anna Scholander-Bobergs afdelnings-skärm af målade gobelin*, hvarå konstnärinnan med stor käckhet och friskhet i utförandet har förstått att med färg och pensel på ett lyckligt sätt återgifva gobelinens karakter.

Till sist vilja vi nämna fint *målade solfjädtrar*, hvilka jämte spetsar utställas af friherrinnan *Nordenfalk* f. d'Albedyhll.

* * *

Vi öfvergå nu till *konstslöjden*, inom hvilket område hufvudparten af damkomiténs utställningsföremål böra hänvisas. En blick på denna rikhaltiga samling framkallar ovillkorligen den reflexionen, att flitigare

kvinnor än de svenska säkert ej förekomma på många ställen i världen. Och ej blott för den af sin handaslöjd existerande arbeterskan, nej, för kvinnor tillhörande den mest oberoende samhällsställning synes handarbetet vara ett livsvillkor. Och att så väl den ena som den andra bedrifver detta arbete ej blott »til lyst» visar arten af de handarbetsprof, som äro utställda. Ej endast lättare stoff som silke, ylle, linne äro bearbetade, den svenska arbeterskan ryggar ej tillbaka för så omedgörliga material som läder, trä, glas och metall och detta i allmänhet med goda resultat, hvilket nogsamnt damkomiténs utställning kunde uppvisa.

Hvad för öfrigt den konstnärliga sidan af kvinnoarbetena beträffar, må väl med sanning sägas, att där, hvarest de bästa effekter åstadkommits, är ej i de fall, då arbeterskan följt sin egen individella smak vid frambringandet af mönstret till sitt arbete, utan där hon förstått att tillgodogöra sig de förträffliga förebilder vi äga i våra muséer, konstsamlingar och allmogehem. Att denna »efterbildningskonst» fotad på konstnärlig grund och med ett pietetfullt aktgifvande af så väl förebilden, som den stilart, den representerar, varit mäktig bilda en nationellt svensk textilkonst är hvad våra förnämsta skolor inom detta område sedan ett tiotal år tillbaka sökt visa.

Hvad som på damkomiténs textilafdelning i främsta rummet tilldrog sig konstkännarens uppmärksamhet voro de många vackra prof på *gobelinväfnad*, den hade att uppvisa. Det förträffliga sätt, hvarpå man förstått att återupptaga denna den svåraste men äfven ädlaste bland väfnadskonster, förtjänar äfven allt beröm. Men det fordras i sanning den relief som en världsutställning kan ge, för att en så dyrbar och enastående konst skall komma till sin rätt. Vårt lilla land kan näppeligen skänka tillbörlig uppmuntran åt en konstart, som ställer så höga anspråk på så väl framställarens skicklighet som konstälskarens kassa, hvarföre våra skolor i konstväfnad hittills nöjt sig med att prestera ett och annat praktstycke, hvilket dock till fyllest visat, att man lyckats aflocka den gamla gobelinväfvaren hans dyrbara hemlighet.

Bland föremålen af denna art intages första platsen af en af *Hand. Vän.* utställd *portière med en bård i gobelinväf*, själfva portièren af guldbrun plysch. Denna bård, utförd efter en i den kungl. förrådskammaren befintlig gobelinväfnad från 1500-talet, kopierad af *fru Kerstin Clason*, född Petre, väfd af *Hanna Person*, återger på det lyckligaste sätt mönstret, frukter och blommor, i dessa mjuka samman-smältande färgnyanser, som tillhöra »le grand art» inom väfnadskonsten. Utom denna portière exponerar *Hand. Vän.* i damernas utställning

en *mindre gobelin*, *afsedd till eldskärm*, äfven den ett beundransvärdt fint utfördt frukt- och blommönster, komponerad af *fröken Agnes Branting* och väfdt af föreningens skickligaste väfverska, *Karna Nilson*. Men äfven inom andra afdelningar af den svenska utställningen komma Hand. Vän. gobelinväfnader att tala högt om våra konstväfverskors skicklighet. Här bör då i främsta rummet nämnas de praktfulla *stolsöfverdragen* till de förgyllda s. k. Mälsåkersstolarna, beställda för Nordiska museets räkning och afsedda för det s. k. Carl den tolfte-rummet i svenska utställningsbyggnaden. Motivet till dessa gobeliner är direkt kopieradt från ett mönster från 1600-talet. Det framställer riksvapnet jämte kungligt namnchiffer i silke och guld mot en matt bronsfärgad botten. — *Soffan* i det af Stockholms Handtverksförening exponerade skrifrummet prydes likaledes af Hand. Vän:s gobeliner, ett i grönt hållet särdeles stilrent mönster med frukter och fåglar.

Gobelinväfveriet har dock ej många framställare i vårt land, desto egendomligare är det, att man finner en sådan i folkets led. En *mindre gobelinväf* afsedd till en skärm eller stol med ett i rika blomornament hållet mönster, utsökt till så väl utförande som färgbehandling, tilldrog sig på utställningen mycken uppmärksamhet. Intresset ökades då man erfor, att en 20-årig bondficka från Skåne på egen hand åstadkommit den vackra duken. *Bengta Olsson*, så är den unga konstväfverskans namn, tillhör en familj, där väfnadsskicklighet har gamla anor, mormodern var sin tids skickligaste väfverska af flamsk (en art gröfre gobelin), och den unga Bengta har förstått utveckla den nedärfda färdigheten till en ganska högt drifven skicklighet. Utan skola har hon dock ej varit, Bengta Olsson är en af kulturhistoriska museets i Lund protegéer, denna fosterländska stiftelse, hvilken med sin nitiske chef, doktor Karlin, i spetsen, utöfvar ett i så hög grad väckande och bildande inflytande på konstslöjden inom Sveriges sydliga provinser.

Af *halfgobelin* eller finaste rödlakan äger utställningen äfven prof; denna slags väfart har en skicklig framställarinna i *fru Tora Kulle*, från hvars väfskola det vackert utförda mönstret med riksvapnet var utgånget, förutom en stolsits m. fl. arbeten.

Och härmed ha vi öfvergången lätt funnen till de öfriga *konstväfnaderna*, hvilka på utställningen äro mycket rikt representerade. *Väfindustrien*, både idkad som tidsfördrif och som lefvebröd har på de senare åren tagit ofantlig fart i vårt land. Väfstolen, förr ett husgeråd, förvisadt uteslutande till pigkammaren, innehar numera ofta en

hedersplats i den förnäma damens arbetsrum, och de större väfskolor, som uppstått på olika platser i landet, besökas af kvinnor ur alla samhällsklasser.

Bland de mer bemärkta väfskolor, som insändt prof på sin konstfärdighet märkas utom *Hand. Vän.*, fru *Tora Kulle* och fröken *Brunsson*, Stockholm, fröken *von Engeström*, Upsala och fru *Wickbom*, Jönköping. *Hand. Vän.* utställer ett par präktiga väfnader i allmogemönster, rödlakan och dukagång, afsedda till dörrdraperier, fru *Tora Kulle*s drättaduk (hängkläde) efter mönster från kulturhistoriska museet i Lund, är all beundran värd, äfvenså från samma väfskola utgångna borddukar och dörrförhängen i dukagång m. fl. konstväfnader. Fröken *Brunsson* utställer i blått och hvitt väfda handdukar, praktiska och vackra gardiner, förklädstyger, allt af denna nationella prägel, som ger dessa synbart anspråkslösa väfnader både karakter och värde. Fru *Wickbom* exponerar flossaväfnader och gardintyger. Den så mycket omtyckta vackra golfmattan i blått med mönster i gult, som prydde Handtverksföreningens eleganta lilla skrifrum, är utförd i fröken v. *Engeströms* väfskola. — Det är dock ej uteslutande »skolor» som lämnat prof på konstväfveriets ståndpunkt i vårt land, äfven bland folket har denna vackra handaslöjd skickliga utöfvare, isynnerhet är detta fallet i Skåne, där, som vi redan anmärkt, inom bondfamiljerna väfskicklighet gått i arf genom många släktled. En bondkvinna från Skåne, fru *Cilluf Olsson* utställer således flere väfnader, däribland en präktig drättaduk i rött och blått efter gammalt mönster, allt vittnande om smak och ett utveckladt färgsinne. Den af jämtländskan *Eleonora Persson* väfda flossamattan förtjänar äfven att framhållas.

* * *

Ifrån väfnaderna vilja vi nu öfvergå till broderierna, de med nålen åstadkomna handarbetena — ett område, där kvinnan sedan evärlideliga tider varit så godt som allenahärskande — och vi skola finna, att hon äfven här vet att frambringa föremål af konstnärligt värde.

Främst faller då i ögonen den af *Hand. Vän.* utställda fullständiga altarbeklädnaden, komponerad af fröken *Branting*. Bland allt, hvad damkomitén af textilkonst utställer, torde detta bäst vitna om den svenska arbeterskans konstskicklighet. Motivet till det ståtliga antependiet är hemtadt från en »antimensale» af förgylld koppar från 1100-talet, fordom tillhörande Broddeforps kyrka i Vestergötland,

nu förvaradt i statens historiska museum. Det i påläggssöm af siden med förgyllda skinnkonturer i en mängd olika sömnadsarter utförda arbetet framställer i midten en »Majestas Domini», omgifven af de fyra evangelisternas sinnebilder, alla figurerna inneslutna af sirligt arbetade bokstäver, utgörande en ur Uppenbarelseboken hämtad inskription. Såsom ett helt betraktadt gör arbetet en storartad effekt, på samma gång det in i de minsta detaljer tål att studeras. Äfven ha ej mindre än åtta af föreningens konstsömmerskor under flere månader därpå nedlagt all sin flit och skicklighet.

Utom antependiet utgöres altarbeklädnaden af en *bokdyna* (pulvinar) af rödt siden med kontursöm af förgylldt skinn, på midten en infattning af Alfa och Omega, samt en *hvit duk* (palla) af linne med en bred hålsöm (punto tirato) och en kantspets. Bakom antependiet ses en *vägbonad*, en väfnad i gult och blått ylle, kopia efter en i statens historiska museum befintlig tapetväfnad från 1100-talet, hvarå mönstret föreställer fåglar på ömse sidor om lifstrådet, liljor och rosor. Denna bonad, hvars värde den oinvidde ej torde fullt kunna uppskatta, äger för kännare ett särskildt intresse därigenom, att man här för första gång användt en gammal, ytterst svår väfart, hvars hemlighet man ända tills nu förgäfvades brydt sin hjärna med att utfundera.

Hand. Vän. utställer äfven andra broderier. En *afdelningsskärm*, schattersöm i silke i växlande färger, med infattning af grön plysch, mönstret efter allmogemotiv komponerad af fru Clason, beundras mycket, och ej mindre en af fröken Branting komponerad förtjusande *soffkudde* af hvitt kläde med solrosmönster.

Bland prydnadsarbeten intaga för öfrigt de från fröken *Zickermans* konstsömsskola i Sköfde utgångna en mycket bemärkt plats. Däribland ses en präktig *portière* af blågrönt kläde med en bård i applikationssöm efter egyptiskt motiv, ett lika originelt som effektfullt mönster, vidare ett *soff-öfverkast* af blekgrönt kläde med silkesbroderi, ett förtjusande lätt och luftigt hållet mönster i rococo-stil, hemtadt från en gammal sidenstubb från 1800-talets början, en *bordduk*, röd botten med en rik bård, utförd af så enkelt material som hvit linnetråd, men icke desto mindre af god effekt, flere andra vackra och praktiska arbeten att förtiga.

Afdelningsskärmen är ett slags möbel, som numera tyckes vara lika oundgänglig för den moderna våningen, som trymån och emmastolarna för våra mormödrars. Äfven har utställningen att uppvisa flere af dessa graciösa husgeråd. Utom de redan nämnda, förekommer en, utgången från fröken *Giöbels* atelier, en särdeles vacker pjes,

mönster efter isländskt motiv med skinn och guldbroderi, komponerad af *fröken Maria Adelborg*, infattadt i en rikt snidad ram.*) *Fröken Maria Nordenfelts* »skola för hemslöjd» i Göteborg exponerar likaledes en *afdelningsskärm* med ett i rikt schattersömsbroderi utfördt mönster.

Bland silkesbroderier märkes för öfrigt en *kudde på blekblått atlas*, och en s. k. *sachet* schattersöm i rococo, båda utförda och komponerade af *fröken Elsa Nordenfalk*.

Härmed tro vi oss i det närmaste ha genomgått, hvad som kommer under rubriken broderier. Dock återstår att omtala ett arbete, som bör räknas till utställningens kuriositeter. Det är en *näsduk i fint hvitbroderi*, utförd af en 72-åring, fru *Mathilda Schubert*, f. d. kungl. hofbrodös, om vi så få uttrycka oss, ty det var fru Schuberts konsterns hand, som levererade kung Oscar I:s broderade skjortveck. Hvitbroderiet, ett arbete, hvori våra mormödrar och mödrar excellerade — till stort förfång, är jag rädd, för så väl rygg som ögon — är i vår tid så godt som nedlagdt, tack vare de vackra och billiga maskinbroderier, man numera har att tillgå till sina toilettartiklar. Äfven ägde denna tidsödande sömkonst ingen annan exponent än denna åldriga dam, hvarföre den af henne utställda näsduken väckte de besökandes stora undran och beundran, en hyllning, som ägnades såväl det skickliga arbetet som arbeterskans höga ålder.

* * *

All slags hemslöjd, allra helst då den är af utpräglad nationell art, kan i vår tid påräkna den lifligaste uppmuntran. Så ha de *genuina allmogearbetena* äfven kommit till sin rätt. Sådana saknas ej heller på utställningen. Dit höra i främsta rummet de s. k. »*Delsboarbetena*», ett slags broderier, utförda med rödt bomullsgarn på linne, sådana hvarmed man ser sängar och bord prydda i de förmögna bondstugorna i Norrland. Utan påverkan utifrån har denna säregna art konstös frisk och ursprunglig sedan mer än 200 år tillbaka utvecklats sig bland bondfolket i Helsingland, hvarföre den väl kan betecknas som en äkta folkteknik. Isynnerhet äro familjerna *Svensk* och

*) Det torde ha väckt förvåning, att damkomitén ej haft att uppvisa några fler föremål från *fröken Giöbels konstslöjduitställning*; detta har emellertid sin grund däri, att fröken Giöbel ansett det med sin fördel mer förenligt, att uppträda å världsexpositionen med sin egen utställning. Den särdeles rika och präktiga samling konstslöjdsarbeten, som denna utställning innehöll, togs före afsändandet till Amerika i betraktande af kännare och konstälskare och väckte allmänt erkännande och beundran.

Rudolfi i Delsbo bekanta för sin skicklighet i denna slags hemslöjd. Arbeterskan utför sitt broderi alltid efter egen ritning, efter ett af henne själf på fri hand uppritadt mönster, och på detta sätt är äfven den *prydnadsduk* tillkommen, som man hade tillfälle att se på utställningen.

Äfven en annan äkta folkteknik förtjänar att omnämnas. Det äro de *knutna handduksfransarna*, ett inveckladt flätarbete, utfördt af en vallkulla från Värmland (däraf benämningen »vallkulleträ»). Dylika knytarbeten, vid hvilkas åstadkommande arbeterskan begagnar sig af den efter väfvens nedtagande vidhängande varpen, förekomma äfven bland bondkvinnorna i flere af våra provinser utom Värmland, såsom Småland, Dalarne, Vestergötland och Skåne.

Bland alla vackra handaslöjder har äfven *spetsknypplingen* kommit till sin fulla rätt. Främst bland »svenska spetsar» stå af gammal häfd *vadstenaspetsarna*. Chicagoutställningen kommer äfven att uppvisa särdeles vackra prof på denna vår inhemska spetsindustri i tvenne monter, utställda af *fru Randel* och *fröken Aurore Ingelotz*, de två företagsamma damer, som inlagt så stora förtjänster om den gamla vadstenaknypplingens bevarande och utveckling.

På tal om spetsar må vi ej förbigå Hand. Vän:s *spetsalbum*, innehållande knypplade spetsar från Skåne och Dalarna, en spetsteknik, afvikande från vadstenaspetsarnes, smakfullt uppsatta i små profver på blad af röd atlas inom ett silkesbroderadt omslag.

Till de spetsliknande arbetena kunna vi äfven inränga dem, som gå under namn af *filet-guipure*. Några utsökt fina prof af denna vackra handaslöjd förekomma ock i form af dukar, öfverkast och gardiner, utförda af *fru Åhrberg* från Upsala.

* * *

Läderplastiken hör till en art konstslöjd, som både kan kallas ytterligt gammal och ultra modern. Vi tro oss nämligen ej taga miste däri, att det först är på de senare åren det af ålder till så stor konstnärlighet uppdrifna läderarbetet, blifvit återupptaget. Äfven här har den kvinliga arbeterskan pröfvat sin förmåga. *Fröken Gustafva Meukow* exponerar en *bibel* i läderplastik, hvarförutom det ståtliga »musikalbumet», inrymmande celebriteter från musikens värld, så väl porträtt som biografier, är utfördt af henne. Det vackra läderalbumet med inskription »Portraits of swedish literary women» är däremot ritadt och arbetat af *fröken von Düben* på fröken Giöbels

atelier. Detta album innehåller af fru Selma Jakobson konstnärligt utförda fotografier, 14 till antalet, af svenska författarinnor, jämte en textad innehållsförteckning, och åtföljer den lilla samling af svenska författarinnors verk, bestämd att införlifvas med det internationella kvinnobiblioteket i »The Woman's Building». Tvenne andra arbeten i läderplastik, en *portfölj* och ett *album*, ganska skickligt utförda, bära *fröken Nordquists* namn.

Till läderplastiken hör äfven den af *fröknarna Wrede* i Vexjö utställda präktiga *gyllenladersstolen*, färgerna troget kopierade efter en utsökt gammal gyllenläderstapet från kulturhistoriska museet i Lund.

Hvad som kanske väckt förvåning hos dem, som tagit damkomiténs utställning i närmare betraktande är, att *träsnideriet*, denna slöjd-art, för hvilken »slojdens» hemland vunnit sitt rykte, är så litet representeradt. Utställare skulle dock ej fattats, om tiden varit mindre knappt tillmätt. En mängd anmälningar af träskulptur hade ingått, men blott få af de anmälda föremålen hunno blifva färdiga. Ett och annat prof på denna vackra konst förekommer dock. *Fröken Maria Monthan* utställer en *skulpterad stol* i ljust päronträ. Ett litet mycket originellt *väggskåp*, måladt och skuret i allmogestil, är insändt af fru *Emy Åman*, Linköping; *fröken Netzel* har lämnadt ett litet fint i ljust trä utskuret *skrin*, hvarförutom musikafdelningen uppvisar ett i allmogestil skulpterad *staffli* för sitt album och sina musikalier.

Men om träsnideriet ej är så rikt och väl företrådt, som man gärna skulle önskat, förekommo på utställningen många andra handslöjder, förr ej af kvinnohand utförda. Dit räkna vi bland annat den lika vackra som fordrande *glasetsningen*. Denna fina och graciösa konst äger i vårt land en skicklig och bepröfvad framställarinna i fru *Hilda Pettersson*, f. Böös, en snart 70 årig dam, hvars verk är *damkomiténs utställningspokal*, en glasbägare på fot med lock, hvarpå drottningens namnchiffer samt centalkomiténs damers monogram äro inristade, ytmönstret efter ritning af *fröken Gisberg*.

Porslinsmåleriet är på utställningen representeradt af *fröknarna Holck*, hvars skola för porslinsmålning, läderplastik m. m. är fördelaktigt känd. De utställa ett par särdeles originella *vaser i assyrisk stil* samt ytterligare ett par *vaser*, hvartill form och motiv hemtats från ett på Gotland funnet käril, förskrifvande sig från järnåldern. — *Metallarbetena* saknas, som nämnt, ej heller bland damernas expositionsartiklar. *Fröken Julie Grafström* visar, att äfven kvinnorna kunna ernå skicklighet i den svåra ciseleringskonsten. *En perm till Nya Testamentet* med linnearankor och förgät-mig-ej i drifvet silfver, särdeles fint utförd,

är hennes verk, samt en *bägare*, äfvenledes i drifvet silfver. — *Fru Juels vattencistern* af drifven och cicelerad koppar är ett duktigt arbete, som mycket uppmärksammats, och den af *fröken Anna Meukow* utförda *stånkan* jämte *bägare* af förkoppradt tenn med graverad ornering ha med rätta ädragit sig beundran.

* * *

Men innan jag anser det långa programet genomgånget må det tillåtas mig att säga ett par ord om den afdelning af kvinnoarbetena, som ej kan inrangeras under någon konstart, utan måste rubriceras till »det nyttiga». Dit höra åtskilliga prof på *linnedamast* och *duktygsväf*, utgångna från *fröken v. Engeströms* väfskola i Upsala, solida och vackra, som endast »det hemmaväfd» kan vara. En *silkesdamast-schal*, väfd af *fru Cervin-Enqvist*, något i sitt slag ovanligt, väckte äfven uppmärksamhet. — *Lingarn*, spunnet för hand af *grefvinnorna Sparre* och af en utsökt finhet förekommer ock, vidare prof på *finare linnesöm*, *stickade arbeten*, så väl *schalar* som *täcken*, *reformunderkläder* m. fl. praktiska och nyttiga artiklar. Utom *fröken Bettina Lewysohn*, en af våra kvinliga bokbindare, som levererat banden till litteraturkomiténs böcker, ha *yrkena* inom kvinnoafdelningen blott en representant, *fru Svensson*, hvilken utställer vackra *snörmakeriarbeten*, utförda å hennes verkstad. Vi äga likväl fullt upp med ansedda yrkesfirmor, ledda af kvinnor. Dessa hafva dock ansett det mer med sin fördel förenligt att ingå i den allmänna svenska afdelningen, där täflan står öppen för kvinnor lika väl som för män.

Skolslöjden har en välkänd och framstående representant i vår skickliga slöjdinspektris *fröken Hulda Lundin*, hvars tvenne skåp, hvori folkskolans modellsamling är utställd, ger en fullt åskådlig bild af det af *fröken Lundin* i Stockholms folkskolor införda handarbetssystemet. Denna utställning kommer säkert att tilldraga sig mycken uppmärksamhet af män och kvinnor af facket i Amerika.

Och så till sist ett par ord om *daldockorna* (utställare *fröknarna Kræpelin* och *Svederus*), de treffiga, nätta och på samma gång bastanta *daldockorna*, till hvilken gren af kvinnoarbetet hänföra dem? Till det konstnärliga? Nej. Till det nyttiga? Lika litet. Det återstår då »det nöjsamma», en bransch, som väl äfven har sitt berättigande här i världen. Det vissa är, att litet hvar vid åsynen af de treffiga och prydliga *masarna* och *kullorna*, ovillkorligt måste känna sig liksom litet varm och ungdomlig om hjärtat, och vi våga med

säkerhet förutspå, att de skola göra lika mycken lycka bland sina landsmän på andra sidan hafvet.

* * *

Härmed tror jag mig i det närmaste ha uttömt vår utställningskatalog. Jag har sökt, så vidt möjligt, taga med allt, äfven med risk att blifva långträdig, ty hvad som ej intresserar en, kan ju möjligen vara af intresse för en annan. Och nu vid det här laget äro alla dessa föremål, vackra och nyttiga, konstnärliga och praktiska, stadda på den långa resan öfver Atlanten, inneslutna i bastanta trälårar af olika dimensioner, försedda med inskriften »Swedish Ladies» jämte den för alla svenska utställningskollis gemensamma stämpeln, den blågula flaggan.*) En del af dessa föremål, de som kunna göra anspråk på att äga ett mer utprägladt konstnärligt värde, eller sortera under rubriken musik, litteratur, vetenskap, »education» eller hvad det nu må heta, skola få sin plats i »The Woman's Building.» Det öfriga kommer att utställas i den »svenska utställningsbyggningen», där det är mindre ondt om utrymmet och där i synnerhet de arbeten, som äro afsedda för dekorativa ändamål, d. v. s. broderier, väfnader, draperier o. s. v., böra komma till sin rätt.

Så kunna då äfven vi sägas ha dragit vårt strå till den kolossala jättestacken därute. Någon illusion om att detta lilla strå skall medföra någon betydande materiell vinst för oss själfva eller åstadkomma hvad man kallar effekt bland dessa skatter utan tal från världens alla kanter, som komma att hopas i Chicago, göra vi oss naturligen icke. Den tillfredsställelsen att »ha varit med» hafva vi dock, att ej ha saknats, då det gäller att lämna sin insats till det gemensamma verket, och redan däri ligger en vinning.

Och må det ej anses förmätet, om vi till slut uttala den förhoppningen, att vårt deltagande i världsutställningen i Chicago skall visa — både våra landsmän därute i »the far West» och en och annan skeptiskt anlagd här hemma — att den svenska kvinnan ej är ovärdig att stå vid den svenska mannens sida, då det gäller att häfda vårt älskade fosterlands anseende och ära.

L. D—n.

*) För de respektive utställarne, som säkert med ett ömt intresse följa hvar och en sitt bidrag till det gemensamma verket, bör det vara lugnande att erfaras, det inpackningen skett med all möjlig omsorg och försiktighet, under ledning af en i inpackningskonsten erfaren person, och att samma person åtföljer godset för att i Amerika äfven öfvervaka dess uppackning.

Om förslaget till vigselformulär.

II.

Då vi i föregående häfte meddelat så väl det nu gällande vigselformuläret som handbokskomiténs förslag till ett nytt, torde det intressera våra läsare att kasta en blick tillbaka på den svensk-lutherska kyrkans första vigselformulär af år 1529.

Professor A. Winrot säger i sitt nyligen utkomna arbete om äktenskaps ingående (Lund 1892*) »att själfva vigseln länge efter reformationens genomförande i Sverige fortfor att hafva samma karakter som förut. »Det första protestantiska vigselformuläret »är för vårt land det som intagits i den af Olaus Petri, 1539 förf. och utgifna kyrkohandboken. I själfva verket är det ett af de äldsta inom hela den lutherska kyrkan, om ej det allra äldsta. Luthers eget vigselritual är från 1534 och kan således ej hafva tjänat till förebild. De källor, som begagnats, äro i hufvudsak den äldre inhemska ritualen . . . bearbetningen är för öfrigt i åtskilligt gjord med ganska stor själfständighet».

Enligt 1529 års ritual bestod vigseln likasom förut af en benedicerad trolofning utanför kyrkodörren och brudmässa, med ty åtföljande välsignelse öfver bruden, uti kyrkan.»

»Välsignelsen vid trolofningen», säger prof. Winroth, »var dock ej längre en välsignelse öfver ringen, utan öfver bruden, som skulle bära ringen. Äfvenledes hade före ringens åsättande intagits ett utbyte af äktenskapslöften per verba de præsenti. Genom denna åtgärd kom den svenska vigselritualen att för framtiden förete egenomligheten af dubbla äktenskapslöften, afgifna, det första i form af svar på prestens frågor, det andra i sammanhang med ringens lemmande efter förestafvande af honom.»

Först »1614 förlades vigseln i dess helhet in i kyrkan och sammanfogades vidare de förmaningar, som förut meddelades vid trolofningen, ovillkorligen med vigseln, så att de bildade ett inledande föredrag därtill. Välsignelsen vid mässan kom då också ej att läsas som förut öfver bruden ensam, utan öfver brudparet. Från och med 1614 hade vigseln i det hela den form och det innehåll den än i dag äger».

Vi hänvisa för öfrigt dem af våra läsare, som äro hågade att

*) *Ur mina föreläsningar. II. Familjerätt. Äktenskaps ingående. Lund 1892.*

närmare studera saken, till prof. Winroths ofvannämnda förträffliga afhandling.

* * *

Här meddela vi början af Olaus Petri vigselformulär (1529) i all dess ålderdomlighet, så mycket hellre som den ädle och storslagne författarens namn i år ligger på allas läppar. Det anförda är hämtadt ur den nämnda handboken, hvilken har följande titel:

Een handbock på Svensko, Ther doopet och annat mera uthi ståår.

Olaus Petri.

Stockholm 1529.

Detta vigselformulär bibehölls också med blott få förändringar ända till 1811, då det nu gällande med dess väsentligen olika lydelse antogs. De betydelsefullaste förändringarne skola angifvas i notstycken med finare stil.

Itt sett huru handlas skal medh them som wilia giffua sich j echteskap.

Käre wener, J skole her besinna ath gudh haffuer satt mannen til qwinrones hufwudh, ath han skal wara hennes forman, regera och styyra henne i gudz fruchtan til det betsta och haffua henne kära, såsom Christus elskade sina christeligha försambling, then han gaff sich j dödhen före. Och skal mannen grant besinna ath än thå han är satt qwinnone til forman, så är honom icke for then skul giffuin then macht, ath han skal illa trachtera henne epter sit eghit sinne, som (ty wärr) man offta seer.*) Men han skal offta skona och undragha medh henne hennes skröpeligheet och (som S. Petrus segher) giffua thet qwinligha kärellet såsom thet ther swaghligast är, sina äro. Och såsom mannen begåffuas med större förnufft och starkare natur än qwinnan, såå skal han och sådana gudz gåffuar bruka sinne hustru til bestond och icke til nedherrtryckelse. Han skal skicka sich såå emoot henne såsom emoot then ther lika arffwadeel skal haffua medh honom i gudz rike. Och haffuer Christus så dyrt köpt qwinnona som mannen och hon är så wel Christi ledhamoot som han. Ther före skal han såå

*) 1693 års ritual tillägger här de ord, som förekomma i det nu gällande, men ur hvilket man vill utmönstra det som här anføres kursiveradt: »utan att han henne älska och ähra skall».

skicka sich emoot henne som han wil ath Christus skal skicka sich emoot honom. För ty såsom mannen är qvinnones hufwud, så är och Christus mandzens hufwud. Medh sinne förnuft och starchet, skal mannen skyyla qvinnones brister och skröpelighet, han skal wara hennes beskärm och försvar och elska henne såsom sit eghit kööt och bloodh,*) förty hon är skapat honom til godho, epter thet gudh sadhe sielffath thet war mannenom icke gott wara aleena, therföre skapte han honom qwinnona til hielp. Och epter thet ath qwinnan är honom skapat til hielp, såå skal han och tacka gudhi för sådana hielp, elska henne och holla henne til tocht och sinne för gudz skul, som honom henne giffuit och befatat haffuer. Theslikes skal och qwinnan wara mannenom lydhig och hörig, elska honom för sit hoffuud och förman, tenkiandes ther uppå ath hon är skapat mannenom til hielp, hon skal icke biudha til ath wilia regera öffwer honom, förty qwinnan är skapat för mandzens skul och icke mannen för qvinnones skul. Hon skal tagha exempel och effterdölmeh aff heligha qwinnor, som woro j thet gambla testamentit, såsom Sara, som kalladhe sin man Abraham, herra, och andro flere helgha qwinnor, som theres men lydhiga och höriga vore. Hon skal ju såå skicka sich ath hon kan teckias sinom manne, hwillkom hon giffuin är til hielp. Såå skal hon och altijdh skickia sich ther epter och tenckia uppå ath hon är aff gudhi satt under mandzens lydno. Och summa summarum, mannen och qwinnan skole *påå bådha sidhor***) såå elska hvarannan ath the inga menniskio haffua kärare än the haffua sich sielffua inbyrdes. För ty scrifften segher ath mannen skal öffwer-giffua fadher och modher och bliffua när sine hustru, så ath then kerleck han skal haffua til sina hustru, han skal gåå öffwer then kerleck han haffuer til fadher och modher; medh qwinnone skal thet vara sammaledes. Och skola the wel besinna ath the giffua sich j then stadgha ther gudh haffuer mannen och qwinnona såå samman foghat ath ingen menniskia kan

*) I den längre bön, som står främst i 1614 års ritual och är afsedd att användas *alternativt* med den mindre bön, som tillhör 1599 års formulär, äro orden »elska henne såsom sit egit kööt och bloodh» utbytta mot det vackra uttrycket: »Öffuer alt thetta skolen J edher ehta maka elska *son* edher eghit lijf — — —».

**) Här tillägger 1593 års ritual följande med spärrad stil: »*Qwinnan är mannens ähra*, säger Paulus».

them skilia ååt. Skal och mannen inet twifla ath såsom gudh gaff Adam Ewa til hustru, så giffuer han och hwariom och enom sina besynnerligha hustru och hwario qwinno sin besynnerligha man. Ther före ligger them stoor macht ther uppå *på bådha sidhor*;) ath the bidhia gudh om en sådana maka som the kunna liflua i semio och kerleck och gudz fruchtan medh, såå ath theres echteskap motte begynnas i gudhi epter gudz sinne och icke epter noghon lössachtighet eller menniskio sinne, och thå skeer them lycka och saligheet på bådha sidhor med theres gifftermåål.

Den kvinliga folkhögskolan.

Af

Cecilia Bååth-Holmberg.

År 1894 hafva femtio år gått till ända, sedan den första folkhögskolan upprättades i Danmark. Den fest, som då kommer att firas, blir en folkfest i stor och verklig mening; hvad det danska folket äger af medelålders män och kvinnor, af ynglingar och flickor kommer att i mångtusenden samlas för att högtidlighålla minnet af den dag, då de första tändande orden uttalades, som skulle leda till danska folkets andliga pånyttfödelse. Och i denna fest komma många normän, svenskar och finnar att delta; det blir en gemensam minnesdag för både skandinaver och för många af Suomis söner och döttrar.

Innan jag går till mitt egentliga ämne, den kvinliga folkhögskolan i Sverige, må en kort öfversikt lämnas af denna saks historiska uppkomst och utveckling i de öfriga nordiska länderna.

* * *

Som bekant var det den berömda dansken, biskop Grundtvig, hvilken först framkastade tanken om en »ungdomsskola för hela fol-

*) Detta uttryck, som här ånyo upprepas och äfven återkommer i 1593 års vigselritual betonar på ett vackert sätt *ömsesidigheten* i de äktenskapliga förpliktelserna och förtjänade väl att upptagas i vår tid i st. f. det sväfvande uttryck på motsvarande ställe, som gör det troligt eller åtminstone ovisst, om det menas att det är endast mannen, som behöfver bedja om en god maka.

ket», en *folkhögskola*, hvars mål skulle vara att skaffa all landets ungdom den rättighet, som ditills varit en förrättighet för studenterna, rättigheten att »leva ett äkta ungdomslif», d. v. s. att i sina bästa år, då längtan efter andens utveckling bor i hvarje ofördärfvad människosjäl, erhålla tillfälle att få denna längtan mättad. För menige mans barn funnos endast folkskolor och yrkesskolor — före Grundtvig hade ingen tänkt på, att äfven unga män och kvinnor af folket kunde behöfva något mera.

Sedan den första folkhögskolan för unga män kommit till stånd 1844, dröjde det icke länge, innan liknande *skolor för kvinnor* sågo dagen.

Ett af de mest kända namnen inom den nordiska folkhögskolan är Kristen Kold, hvilken i Danmark egentligen var den, som gaf uppslaget till den form, folkhögskolan här fått, nämligen att för de unga på en gång bli ett hem och en skola. Han förändrade äfven den ursprungliga planen om en kurs på halftannat år till en kurs under ett vinterhalfår, på det eleverna under våren och sommaren skulle kunna återgå till jordbruksarbetet och ej bli »ovana vid grofarbete»; på så sätt nedslag han ovederläggligt en af de första invändningarna mot folkhögskolan.

En följd af denna anordning var tanken på en sommarkurs för kvinnor. Och denna tanke kom ej uppifrån, från de högre ställda och upplysta; den hade sin upprinnelse *hos folket själf* och var sålunda ett uttryck för ett af detta känt behof. En fyensk bondkvinna hade nämligen besökt Kolds skola för unga män och där känt sig gripen af de lifvande och väckande ord, till hvilka hon lyssnat. Hon fann, att detta var något, som äfven kvinnor borde blifva delaktiga af. Hon frambar själf sin tanke till Grundtvig, som gillade densamma, oaktadt många af hans vänner yttrade betänkligheter däremot. Kold gjorde genast ett försök som lyckades, och snart följde flera andra skolor hans exempel. Af Danmarks omkring sjuttio folkhögskolor finnes för närvarande, mig veterligt, ingen, som ej arbetar för både män och kvinnor, och af de 5,000 elever, som årligen utgå från dessa skolor, är mycket mer än hälften kvinnor. Den största, d. v. s. den mest besökta skolan i Danmark, Vallekilde på Seeland, har årligen omkring 200 kvinliga elever (om vintern ungefär lika många män), och Testrup, Askov, Mellerup m. fl. skolor besökas hvardera hvarje sommar af omkring 100 unga kvinnor.

Till och med i Köpenhamn finnes — eller fanns för några år sedan — en kvinlig folkhögskola, utgörande en afdelning af fröken Zahles bekanta stora institut, en afdelning, hvari, som jag hört föreståndarinnan yttra: »comtessen och hennes kammarjungfru sitta sida vid sida» i bästa samförstånd och utan att det naturliga förhållandet mellan öfver- och underordnad på något sätt förryckes, för det båda i *ett stycke* känna sig likställda.

Enligt det danska systemet och framför allt af ekonomiska skäl deltaga alla eleverna i föreståndarens hushåll, d. v. s. äro »helt inackorderade» till ett pris af omkring 30 kronor i månaden för både

undervisning och kosthåll. Dessa jättehushåll, där tjänstepersonalen stiger till öfver 20 personer och till hvilket i de flesta fall äfven komma alla de bestyr, som medfölja ett stort landtbruk, skötes i regeln af föreståndarens hustru. Därpå följer, att skolhushållet kommer att taga hennes tid och krafter vida mer i anspråk än skolundervisningen, i hvilken hon mera sällan direkt deltagar.

Hösten 1885 upprättades vid Askovs »utvidgade» folkhögskola en *samskola* för män och kvinnor, något i Danmark alldeles nytt. Ty ehuru man där, som annorstädes, är van vid att se flickor och gossar gå tillsammans i folkskolan på landet, var det för de allra flesta en främmande tanke att se *vuxen* ungdom af båda könen samlade i en skolsal eller en föreläsningssal. Resultatet härpå har visat sig godt; dock får man ej förbise, att samtliga eleverna utgöras af unga män och kvinnor, som redan under en eller flera kurser genomgått andra folkhögskolor och sålunda redan äga en viss karaktersutveckling, samt att de rekryteras äfven af den bildade medelklassens söner och döttrar. Nämnas bör äfven, att de kvinliga eleverna hafva sitt eget »hem» med särskild husmor, och att i den byggnad, som är afsedd för detta ändamål, äfven finnes lärosal, hvori undervisning lämnas de unga flickorna i alla de ämnen, som ej äro »gemensamma»; dessa senare äro företrädesvis humanistiska, hvilka hufvudsakligast förekomma i föreläsningssal.

Under de femtio år folkhögskolan verkat i Danmark har hon sålunda fullkomnat en sida af sitt föresatta mål: att mer och mer varda en skola för *hela* folket, för all folkets ungdom, en sköld och ett värn för danskheten, d. v. s. för fosterlandskänslan med dess levande intresse för alla former af lif och utveckling inom Danmark.

*
* *
*

I de andra nordiska länderna har Grundtvigs skoltanke långsammare vunnit insteg. Ej förr än 1864 stiftades den första folkhögskolan i Norge. Det var på Sagatun, ett namn som särskildt under 1870-talet äfven var mycket känt i Sverige; hvarannan vinter var — och är — kursen afsedd för män, hvarannan för kvinnor, och trots motstånd från olika håll har den nya saken så småningom slagit rot äfven i fjällens land. Samskolor hafva på flera ställen blifvit inrättade, t. ex. i Seljord i Telemarken och vid Levanger i Trondelagen. Åtskilligt tyder dock tyvärr nu på, att intresset för folkhögskolan är något på återgång. Detta beror dock ej på saken i och för sig, utan därpå, att flere af dess främsta målsmän lämnat densamma för att nästan uteslutande ägna sig åt politiska värf.

Med desto större kraft har däremot saken under de fem, sex sista åren utvecklats i Finland, där det politiska trycket från rysk sida kommit alla finska fosterlandsvänner att sammansluta sig för nationalitetens värnande.

Här var det dock kvinnan som började. År 1887 kom fröken Sofia Hagman — syster till författarinnan fröken Lucina Hagman —

till Sverige, där hon någon tid studerade arbetet vid Tärna folkhögskola; därifrån begaf hon sig till Askov i Danmark, och året därpå upprättade hon sin skola för kvinnor i Kangesala. Denna skola är *finsk*; den pågår under största delen af året i kurser på tre månader; arbetet ledes dock i det närmaste efter samma plan som i de öfriga skandinaviska skolorna. I sin årsredogörelse för 1891 yttrar fröken H. bland annat: »Man ser mer och mer klart, att folkhögskoleidéen snart skall bli realiserad i vårt land, och detta förvånar mig desto mera, då jag betänker, att man för tre år sedan knappast hört talas om saken. Ungdomen känner nu saknad af andlig undervisning. Då man för tre år sedan började hålla föredrag vid denna skola, tycktes två föredrag i veckan vara mer än tillräckligt. Nu förgår sällan en dag utan att eleverna fråga: 'Få vi ej något föredrag i dag?''» — Detta visar bättre än mycket annat, att landtbefolkningens söner och döttrar *ej* hafva nog af *endast* yrkesskolor. Då fröken H. besökte Tärna, yttrade hon ofta, att hon i *sin* skola hufvudsakligast skulle lägga an på det rent praktiska. Erfarenheten har emellertid nu visat henne, att *ensamt* detta *ej* är nog, då det gäller att gifva vuxna, tänkande människor ett andligt *livsinnehåll*. Under de få år skolan pågått har den redan haft 264 elever, hufvudsakligast af landtbruksklassen, men äfven tjänarinnor, döttrar af präster, af ämbetsmän m. fl.

Den första *svenska* folkhögskolan i Finland öppnades 1889 i Borgå af rektor Strömborg. Vid denna lade man allt ifrån första början hufvudvikten vid undervisningen i allmänt bildande ämnen och vid utvecklingen af lärjungarnes karakter i ädel riktning. Den är afsedd för elever af båda könen. Under de trenne sista åren hafva ännu flera skolor uppstått i Finland, de flesta, om *ej* alla, samskolor och alla inrättade efter det skandinaviska mönstret, dock närmast slutande sig till det svenska.

I Finland är det *ej* i främsta rummet en eller annan mera framstående person, som börjat ifra för folkhögskoletanken; det är det *finska folket* i dess helhet, som reser sig för densamma. Liksom den i Danmark först fick kraftig fart efter det nationalkänslan väckande olyckliga kriget 1864, så ock nu i Finland, då landets själfständighet och fria utveckling synas hotade. »Folkets upplysning till hjärta och förstånd är dess själfständighet och frihet», så lydde den hälsning, den finsk-svenska skalden E. v. Qvanten genom mig sände sina landsmän vid 1890 års nordiska folkhögskolemöte å Hvilan i Skåne.

Striden mellan svecomaner och fennomaner är på ungdomsskolans område om *ej* nedlagd, så dock undanskjuten. Gemensamt arbeta kunniga och andevakna män och kvinnor af båda partierna för *ett* gemensamt mål: Finlands framtid, finska folkets utveckling. Och ehuru folkhögskolorna äro dels finska, där undervisningen sker på finskt språk, dels svenska, där svenska målet ljuder och älskas, äro dock *båda* genomströmmade af *en* anda, en äkta folkhögskoleanda, sann, lefvande, varm och framtidsfull.

I Finland har universitetet kraftigt ingripit i folkhögskolearbetet; de flesta skolorna äro upprättade genom de medel, tusentals mark,

som studenter anskaffat och samlat; medel hafva äfven hopskjutits för att åstadkomma resestipendier åt vid universitetet studerande män och kvinnor, hvilka i Sverige och Danmark skulle lära känna saken för att sedan i Finland ägna sig däråt. En liffig »folkhögs-kolerörelse» genomgår f. n. den finska studentkåren, och en finsk tidning, Vasa tidning för den 1 nov. 1891, yttrade härom, att »de studenter, som verka för denna sak, igenkännas därpå, att de blifvit ifrigare i sitt eget arbete, att de mera befita sig om goda seder och äro gladdare än förr. De hafva fått klarare uppfattning af den bildade klas-sens skyldighet gent emot det stora samhället och en mera lefvande känsla af att de som studera hafva mycket gemensamt med dem, som äro kroppsarbetare: *arbetet för folket har varit en högskola för uni-versitetets ungdom.*»

Men, som sagdt, ej minst den finska *kvinnan* har i arbetet för denna nya sak inlagt sin stora energi och sin starka fosterlandskärlek.

* * *

I vårt eget land firar folkhögs-kolan i år sin tjugufemåriga tillvaro.

Ehuru man naturligtvis kan säga, att idéen hit som till Norge, Finland och Island kommit från Danmark, så är dock den svenska skolan ingalunda någon afläggare af den danska eller en efterbildning af denna, hvad så många utanför stående bruka säga. Ty redan innan den danska skolan var känd i Sverige, var här *behofvet* af en bättre undervisning för allmogens söner lifligt känt och diskuteradt. Det var i midten af 1860-talet — hösten 1864 — som frågan om en svensk folkhögs-kola först framkom, och detta skedde genom en man af folket, riksdagsmannen Ola Andersson i Nordanå. Både såsom medborgare i staten, såsom kommunalman och jordbrukare hade han själf vid många tillfällen känt för egen räkning behofvet af mera kunskaper och slöt däraf, att detta behof torde vara allmänt bland svenska jordbrukare. Tanken på medborgerliga rättigheter och därmed förbundna skyldigheter i följd af representationsreformen medverkade äfven till förslaget väckande. Detta understöddes, som bekant, lifligt af Aftonbladet, hvars ledare, den varme fosterlandsvännen August Sohlman, äfven fått blicken upp för hvad som förnämligast fattades den svenska allmogen: sinne för fosterlandets ve och väl samt intresse för annat än ögonblicket med dess bekymmer och näringsomsorger. Kort och godt: 1868 stiftades i Sverige tre folkhögs-skolor, alla för män.

Så långt är det ifrån, att den svenska folkhögs-kolan skulle vara en öfverflyttning från Danmark, att det behöfde gå 15—20 år, innan den danska och svenska skolan lärde förstå hvarandra. Nu — 1893 — är helt visst gemenskapen mellan dem långt större, än den var 1868, ty den ömsesidiga bekantskapen lärde båda, att de, ehuru så olika organiserade, åsyftade samma mål, att de framsprungit ur samma djupt kända behof: folkets lyftning och förädling i fosterländsk, i god dansk och i god svensk anda.

Jag vågar påstå, att folkhögskolan i hvarje land, där den verkar, står som en väktare för det landets bästa och ädlaste intressen.

Vid den ena af dessa första svenska folkhögskolor, Hvilan i Skåne, var man redan från början betänkt på att anordna en sommarkurs för kvinnor; frågan tycktes dock vara för tidigt väckt, ty endast helt få elever anmälde sig, hvarför saken ställdes på framtiden. Först 1872 öppnades å Hvilan en dylik sommarkurs.

Redan 1869 stiftades dock en själfständig folkhögskola för kvinnor å Samuelsberg vid Motala. Denna skola flyttades 1873 till Helsingborg. Kort därefter bildades i Landskrona ännu en skola för kvinnor. 1879 funnos fem skolor för kvinnor i verksamhet, två helt och hållet själfständiga och arbetande under vintern; de öfriga sommarskolor, knutna till förut organiserade manliga vinterskolor. För närvarande finnas 13 sådana (den ena upprättad förlidet år); det till-sammanlagda elevantalet å dessa var år 1890 262 (*hela* elevantalet, män och kvinnor, utgör årligen omkring 1,000).

Dessa skolor hafva merendels, såsom förhållandet är med den, vid hvilken jag är föreståndarinna, uppkommit genom initiativ af föreståndaren för den manliga afdelningen och hans hustru, hvilka på egen risk och utan att åtminstone i början kunna påräkna ersättning för sitt arbete satt saken i gång. Man har i de olika länen — som bekant gifves det i regel endast en folkhögskola i hvarje län — hvar och en på sitt verksamhetsfält förnummit något af det, som den danska landtkvinnan kände, nämligen att först när skolan besöktes af *både* män och kvinnor, vore den en *verklig* folkets skola, en verklig lifgivande källa för dess framtid.

Det har dock, mig veterligt, ej dröjt mer än högst ett år eller rättare en kurs, innan anslag beviljats äfven den kvinliga skolan af samma myndigheter, som ekonomiskt understödja den manliga, nämligen stat, landsting och hushållningssällskap. Äfven till mindre bemedlade kvinliga elever lämnas årligt statsanslag af de 15,000 kr., som riksdagen hvarje år tilldelar folkhögskolans behöfvande elever.

Hvarje elev betalar naturligtvis i regel en viss kursavgift, vid Tärna t. ex. 20 kr.; elevens andra ungefärliga utgifter uppgå till: för böcker, material och sybehör 15 å 30 kr., bostad omkring 8 kr., diverse 10 kr.; hvad mat angår, medföra vid de flesta skolor eleverna denna hemifrån och tillaga den själfva för att på så sätt inspara en kontant och för bonden onödig och kännbar utgift. Vid hvarje skola finnes dessutom ett växlande antal hel- och halffri elevplatser, med hvilka följa fri bostad och efterskänkande af hela eller halfva kursavgiften.

(Forts.)

De kvinnliga studenterna vid våra universitet.

Genom en notis i våra dagliga tidningar fästes för en tid sedan allmänhetens uppmärksamhet vid, att en artikel med rubrik, »Studentinnen», undertecknad af en herr *C. L. Sundbeck*, förekommit i den tyska tidskriften »Akademische Blätter». Denna artikel sades lämna en särdeles mörk skildring af de svenska kvinnliga studenternas hållning och uppträdande vid universiteten och deras ofördelaktiga inflytande på studentlivet. Vid en tidpunkt, som den närvarande, då en lifdig agitation pågår i Tyskland till förmån för universitetens öppnande äfven för kvinnliga studenter, en agitation, som i allmänhet mötts med hårdnackadt motstånd, var en artikel som den ofvannämnda synnerligen ägnad ett väcka uppmärksamhet, såsom utgörande ett viktigt inlägg i den under debatt stående frågan: är kvinnan värd att komma i åtnjutande af den högre akademiska bildningen?

Tyvärre erhöill man här i Sverige kännedom om herr Sundbecks artikel först nära två år sedan den stått att läsa i den tyska tidskriften, hvadan den i Tyskland haft god tid att göra sin fulla effekt. Så snart emellertid dessa uttalanden om våra kvinnliga studenter blifvit bekanta, väckte desamma inom Upsala universitet den största ovilja, hvilken ovilja fann ett uttryck i tvenne till »Akademische Blätter» insända protester emot herr Sundbecks artikel, den ena från universitetets professorer, den andra från studentkåren. Den först nämnda protesten är undertecknad af inemot tjugo ordin. och e. o. professorer ur de juridiska, medicinska och filosofiska fakulteterna, af hvilka, efter hvad ett bref från Upsala meddelar, nästan alla haft tillfälle att examinera kvinnliga studenter och äfven annorledes kunnat bilda sig ett omdöme om deras studier och sätt att förhålla sig såsom akademiska medborgarinnor.

Professorernas protest, affattad på tyska språket samt daterad den 8 februari 1893, meddela vi här med benäget tillstånd i ordagrann öfversättning:

»I er ärade tidning af den 16 maj 1891 förekommer en af herr C. L. Sundbeck undertecknad artikel, »Studentinnen», hvilken först nu kommit till vår kännedom.

Emot den häri af förf. gjorda framställningen af de skandinaviska kvinnliga studenternas uppförande, och det inflytande de utöfva på tonen

och andan inom studentlifvet, vilja vi härmed — så vidt frågan gäller universitetet i Upsala, — uttala den uttryckligaste och bestämdaste protest.

Vi, undertecknade professorer af bemälda universitet, hafva under flere år haft tillfälle att följa de härstädes studerande unga kvinnorna och att iakttaga deras uppförande, så väl i förhållande till deras studier som deras vandel både inom och utom universitetet; och då vi i intet afseende funnit orsak till klander, anse vi det för vår plikt att härmed uttrycka vår fulla öfvertygelse vara, att herr Sundbeck ej blott utgår från en öfverdrifvet sträng, utan från en fullständigt osann och falsk förutsättning i hvad som rör de kvinnliga studenternas hållning och deras inflytande på den sunda och normala utvecklingen af lifvet bland den akademiska ungdomen.»

Den andra protesten är undertecknad af studentkårens ordförande, kandidat N. Söderblom och innehåller en utförlig utredning af de kvinnliga studenternas ställning vid universitetet.

* * *

Härmed tro vi oss tillfyllest ha ådagalagt, att om våra kvinnliga studenters anseende möjligen i någon mån lidit genom den omtalade förklenande artikeln, den nu erhållit en fullgod upprättelse, tack vare deras akademiska lärares och manliga kamraters nobla och energiska uppträdande. Önskligt vore nu, att samma tyska tidskrift, genom hvilken den falska framställningen blifvit spridd, måtte finna det sig angeläget vara att meddela sina läsare Upsala professorernas och studenternas allvarliga inlägg i en akademisk fråga, som så nära berör det kvinnliga släktets intressen, och att härigenom en friare uppfattning rörande desamma, till fromma för Tysklands kvinnor, måtte göra sig gällande.

Några motioner vid årets riksdag.

Hustruns förvaltningsrätt.

Allt sedan L. J. Hierta vid 1861—62 års riksdag för första gången väckt motion i syfte att hustruns rätt bättre än dittills skulle skyddas mot mannens oinskränkta målsmanskap, hafva förslag i denna riktning gång på gång framlagts för riksdagen. Genom k. förordning

af den 11 dec. 1874 stadgades äfven, att hustru äger råda öfver hvad hon genom eget arbete förvärfvar, äfvensom öfver henne enskildt tillhörig ägendom, så framt genom äktenskapsförord blifvit bestämdt, att ägendomen skall vara från mannens förvaltning undantagen eller sådant blifvit stadgadt genom gåfva eller testamente.

Äktenskapsförord, hvarigenom hustrun enligt 1874 års lag kan erhålla rätt att själf förvalta sin ägendom, ha emellertid endast undantagsvis upprättats. Detta slags aftal mellan de blifvande makarne, hvilket måste före äktenskapets ingående afslutas, anses af många af granlagenhetskäl för motbjudande. För att förordet skall blifva lagligt måste dessutom en mängd formaliteter iakttagas, och det har icke sällan händt, att ett äktenskapsförord i följd af ett formfel befunnits kraftlöst.

Den utväg, som 1874 års lag gaf gift kvinna att i någon mån frigöra sig från mannens målsmanskap, har således icke fått någon allmänna användning. Under flere följande riksdagar ha visserligen olika förslag framlagts att genom mer eller mindre genomgripande reformer utvidga hennes rättigheter, men hittills har intet af dessa förslag ledt till någon ändring i lagstiftningen.

Vid årets riksdag föreligger åter en motion i ofvannämnda riktning. Den är väckt af grefve *H. E. G. Hamilton* och föreslår, att lagstiftningen genom att fortgå på den 1874 beträdda vägen skall skaffa den gifta kvinnan ökad själfständighet, på så sätt att hustru, utan att förord behöfver upprättas, erhåller de fördelar, som hittills förordet kunnat bereda henne. Motionen begär nämligen, att »öfver ägendom, som hustrun infört i boet eller som under äktenskapet tillfallit henne genom gåfva eller testamente, med villkor att den skall enskildt tillhöra henne, så ock öfver afkomsten af sådan ägendom, skall hustrun råda, såvida icke hvad angår ägendom, som är gifven genom gåfvor eller testamente, annorlunda blifvit om förvaltningen föreskrivet.»

Detta förslag skulle, om det antages, medföra ett stort framsteg. Visserligen skulle mannens målsmanskap öfver hustrun stå kvar, och han fortfarande enligt giftermålsbalkens 9 kap. 1 § »vara hennes rätta målsman och äga söka och svara för henne», men inskränknin-gen »utom hvad angår ägendom, som är från hans förvaltning undantagen» skulle få en betydligt utvidgad och mer generell innebörd. Den gifta kvinnan skulle, ifall hon medfört någon enskild förmögenhet i boet, ha rätt att fritt förfoga öfver den; mannen skulle icke såsom nu utan hustruns samtycke eller ens vetskap kunna använda hennes

förmögenhet till att betala sina ungar- eller spelskulder eller på ett eller annat sätt förlösa den.

Giftomannarätten.

Herr *E. A. Zotterman* har väckt motion om en skrivelse till k. m:t om borttagande ur lagen af stadgandena om giftoman och giftomannarätt.

Myndig kvinna blef 1872 befriad från giftoman (adelig mö 1882). Det är sålunda nu mer endast i åldern från 17 till fyllda 21 år flickan icke får ingå äktenskap utan giftomans samtycke. Giftoman är i första rummet fader, och om han är död, moder, (som dock har att inhämta råd af närmaste släktingar på faderns sida), efter båda föräldrarnas död den de nämnt till giftoman, eljes närmaste manliga släkting och i händelse ingen släkting finnes förmyndaren.

Giftoman har icke rätt att tvinga flickan till äktenskap; däremot kan han genom att vägra sitt samtycke hindra henne ingå äktenskap; och föräldrar äga enligt lag rätt att göra omyndig dotter, som gifter sig mot deras vilja, arflös.

Motionären anser, att föreskrifterna om giftomannarätt innebure en betydlig inskränkning i kvinnans frihet och vore ett brott mot regeln om allas likhet inför lagen. Så snart ynglingen uppnått den ålder, att han äger rätt att ingå äktenskap, behöfver han icke inhämta någon annans samtycke. Flickan däremot måste i fyra år, efter sedan hon uppnått den ålder, som berättigar henne till äktenskaps ingående, stå under giftoman.

Under diskussionen i andra kammaren rörande motionen påpekade visserligen en talare att ynglingar under 21 år hade betydligt besvärligare, om de önskade gifta sig, än flickor vid samma ålder. De förra måste nämligen begära lof af k. m:t; de senare endast af sina föräldrar eller annan nära släkting. Men motionären lät icke imponera på sig af detta skäl, utan höll fast vid sin mening.

Lagutskottet ansåg den af motionären förordade reformen icke vara af behöfvet påkallad. Missbruk af giftomannarätten torde nu mer ytterst sällan förekomma, hvarjämte lagen med straff belagt hvarje med våld och hot öfvadt tvång på kvinnans frihet uti ifrågavarande afseende, hvarjämte den i 1 kap. 5 § giftermålsbalken uttryckligen häfdat grundsatsen om äktenskapsaftalets frihet.

Af samma mening som lagutskottet voro båda kamrarna och afslögo utan vidare diskussion och utan votering hr Zottermans motion.

Statsanslag till undervisning i kvinlig slöjd.

Hr *E. Hammarlund* har vid årets riksdag upprepat sin motion sedan i fjor om ett statsanslag till undervisning i kvinlig slöjd. Han föreslår i likhet med i fjor, att riksdagen måtte för år 1894 anvisa ett förslagsanslag på 50,000 kr. att användas till understöd åt skoldistrikt, som på lämpligt sätt bereda i skolåldern varande flickor undervisning i kvinlig slöjd. Fördelandet af understödet samt bestämmandet af de närmare villkoren skulle öfverlämnas åt k. m:t.

I motionen hafva 19 af kammarens ledamöter instämt. I fjor afslogs motionen af statsutskottet på den grund, att det ansåg att det tillkommer vederbörande kommuner och landsting att taga saken om hand. Denna mening biträdades af första kammaren, som afslog motionen. I andra kammaren rönt den däremot ganska stor sympati och ett förslag om en skrivelse i motionens syfte till k. m:t antogs.

M. C.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna.

Från *donationsfonden för kvinnor som studera medicin* kommer, enligt beslut som fattats vid styrelsens förvaltning af stipendiefonderna sammanträde den 22 februari, att i år utdelas tvenne stipendier, ett å fem hundra och ett å fyra hundra kronor. (Se kungörelsen härom å sid. 71.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. Till *skolrådsledamot* i Ronneby är vald prostinnan S. Herlöfsson.

Ledamöter af fattiggårdsstyrelse inom Svedala församling i Skåne äro sedan september 1891 följande damer, efter hvad ett enskildt

bref därifrån meddelar: friherrinnan Thott f. Posse, fruarna Josephson och Hanson, samt fröken Lovisa af Petersens.

Svenska Kvinnoföreningen för fosterlandets försvar. Insamlingen af det för Carlsborg afsedda beloppet, 100,000 kronor, som föreningen satt i gång, är nu afslutad. Enligt ett af densamma i februari detta år utfärdadt cirkulär heter det:

»De utaf Föreningen sistlidne vår för anskaffande af pansartorn å Wabergsfortet till konungens förfogande ställda 50,000 kronor äro dessa dagar till chefen för Fortifikationen utbetalade och Carlsborg har således, inberäknadt de förut bekomna 24,000 kr., utaf de af Föreningen för nämnda fästning insamlade 100,000 kronor erhållit 74,000 kronor samt har att af Föreningen fordra ytterligare 26,000 kronor.

Karolinska institutet. Med. kandidatexamen har aflagts af med. fil. studeranden Anna Dahlström (Göteborgs nat.).

Tolf kvinnor studera för närvarande vid Karolinska institutet härstädes. Fröknarna Maria Folkesson, Thora Granström, Ellen Sandelin och Anna Dahlström hafva aflagt medicine kandidatexamen, och fröknarna Elin Beckman, Signe af Klinteberg, Anna Lovén, Matilda Lundberg, Ada Nilsson, Berna Skog, Anna Stecksén och Alma Sundqvist förbereda sig till samma examen.

Ett chicagostipendium lydande på 1,000 kr. har tilldelats slöjdispektrisen i Stockholm, fröken Hulda Lundin, den enda kvinna, som kommit i åtnjutande af de medel staten anslagit som understöd för studieresas företagande till världsutställningen.

Fröken Lundin har från Förenta Staternas inre departements undervisningsbyrå fått kallelse att såsom vice-president deltaga i kongressen för skolfrågor, hvilken bland andra kongresser skall hållas i Chicago i sommar. Fröken Lundin har mottagit kallelsen.

* * *

Tyskland. Kvinnofrågan och tyska riksdagen. Den tysk-frisinnade riksdagsmannen Baumbachs motion om att kvinnor skulle hafva rätt att aflägga medicinska examina har vid det sammanträde, då den varit före inför tyska riksdagen, blifvit struken från dagordningen efter en ganska lång debatt. Motionen skall längre fram komma före och då i sammanhang med en mängd petitioner, som i detta ämne tillsändts riksdagen.

Ministern Bötticher förklarade, att frågan icke fölle inom riksdagens område; det tillkommer icke tyska riket, utan hvarje särskild stat att gifva kvinnorna rätt att aflägga studentexamen.

I sammanhang med ofvanstående hänvisa vi härmed till en förliden höst i vår tidskrift förekommande notis, hvaraf man finner, att universiteten i *Baden* och *Württemberg* redan öppnat sina filosofiska och medicinska fakulteter för kvinliga studerande. — Hvad universi-

tetet i *Göttingen* beträffar, om hvilket vi då meddelade, att äfven detsamma gifvit kvinnor tillstånd att bevista föreläsningarna dock blott i egenskap af åhörarinnor, fäster ett enskildt bref från nämnda stad vår uppmärksamhet vid, att detta meddelande ej är fullt öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Den filosofiska fakulteten vid Göttingens universitet, skrifver vår meddelare, har visserligen ej i likhet med akademiens öfriga fakulteter med ett enkelt nej besvarat den af kultusministern till Göttingens så väl som till öfriga Preussens universitet ställda frågan, huruvida de önskade lämna kvinnor tillträde till föreläsningarne, utan tog saken i närmare öfvervägande. Efter ett stormigt sammanträde beslöts, att bevilja kvinnor rätt att bevista föreläsningarna inom den filosofiska fakulteten, dock beroende af huruvida den för tillfället föreläsande professorn i hvarje enskildt fall därtill lämnade sitt samtycke, ett beslut som ännu ej ledt till något resultat, då på den ståndpunkt som kvinnofrågan för närvarande innehar i Tyskland, blott ett försvinnande fåtal kvinnor vågar begagna sig af tillståndet att ägna sig åt vetenskapliga studier.

* * *

Österrike. *Den högre kvinnobildningen* gör i Österrike som öfverallt annorstädes framsteg, dock mera tack vare energiska bemödanden från privata personer och föreningar än genom åtgärder från regeringens sida. Så har på initiativ af sällskapet »Minerva» i Prag ett kvinligt gymnasium, det första i landet, för ett par år sedan öppnats i Böhmens hufvudstad. För oss har denna omständighet sitt särskilda intresse af den orsaken, att det hufvudsakligen är den högre flickskolan i Sverige, som tagits som mönster vid nämnda anstalts organiserande. För att studera flickskoleväsendet i Sverige besökte nämligen professorn vid universitetet i Prag, dr Mourek, för ett par år sedan Stockholm, där han satte sig i förbindelse med en af våra erfarnaste kvinliga pedagoger. De erfarenheter om vårt flickskoleväsende han sålunda vunnit, har prof. Mourek framlagt inför en stor föreläsningskrets i Prag, och det nybildade läroverket har sedan gjort sig dessa erfarenheter till godo.

* * *

Schweitz. »*Frauenrecht*» är namnet på en ny tidskrift, berörande kvinnans intressen, hvilken utkommer hvarje 14:de dag såsom bilaga till den ansedda och spridda tidningen »Züricher Post». Redaktris är den framstående juris. doktorn fru Emilie Kempin, med hvilken vi redan haft tillfälle att göra »Dagnys» läsare bekanta.

* * *

England. *Kvinliga inspektörer.* Tvenne fabriksinspektörsposter komma, efter hvad engelska tidningar meddela, att beklädas af kvin-

nor, en för London och en för Glasgow, med en lön af 3 till 5,000 kronor årligen. Dessa inspektörers uppgift skall vara att öfvervaka förhållandena inom de fabriker där kvinnor och barn äro anställda.

Enligt de nya föreskrifter rörande fattighusinspektion, som nyligen utfärdats för engelska lokalstyrelsens byrå, har dess styrelse bemyndigats att tillsätta damkomitéer, för inspekterande af de afdelningar af fattighusen, där kvinnor och barn härbergeras och att insända rapporter därom.

Studiestipendier åt kvinnor. Skotlands universitet St. Andrews har beslutat inrätta stipendier att utdelas såväl åt kvinnliga som manliga studerande. Af en donation på 30,000 pund sterl. som blifvit skänkt till universitetet, skall hälften af räntorna användas till stipendier för kvinnliga medicine studerande.

* * *

Frankrike. *Om kvinnosakens framsteg i Frankrike* under år 1892 lämnar »Le journal des femmes» i sin årsrevy åtskilliga intressanta upplysningar. — Så har under förlidet år den länge på dagordningen stående frågan om kvinnans deltagande i valet af »conseils des prud'hommes» (yrkesdomstolarne i Frankrike) fått en lösning, i det franska deputeradekammarn tillerkänt kvinnan rätt att välja ledamot till nämnda domstolar. — Inom den allmänna fattigvården ha under år 1892 flere kvinnor blifvit anställda såsom föreståndarinnor för välgörenhetsbyråer och fattigbesökerskor. Fångvårdsstyrelsen har äfven till medlem invalt en kvinna, M:me Mallet, särskildt med afseende fäst vid de pågående undersökningarna af förhållanden rörande de kvinnliga fångarna. —

Under förlidet år har Frankrike fått sin första kvinnliga juris doktor i M:lle Jeanne Chauvin, hvilken nyligen blifvit utnämnd att förestå föreläsningkurser i lagkunskap vid staden Paris' lycéer för flickor. — Vidare påpekar tidningen den utmärkta kvinnliga läkaren M:me Caroline Bertillon, född Schultze, hvilken blifvit utnämnd till läkare vid *Lycée Racine*, den ena af de två stora flickskolor som staten upprättat i Paris, och M:me Blanche Edwards-Pilliet, hvilken fått anställning som lärare vid skolan för utbildande af sjukskötare och sjuksköterskor i Bicêtre.

Fredrika-Bremer-Förbundets **Stipendier**

för kvinliga medicine studerande.

Genom en af Styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet vald Nämnd komma att från en af anonym gifvare stiftad stipendiefond för kvinnor, hvilka ägna sig åt medicinska studier, utdelas två stipendier för innevarande år, ett å Fem hundra kronor och ett å Fyra hundra kronor.

Kompetent sökande till sådant stipendium är kvinna, som aflagt medikofilosofisk eller medicine kandidatexamen.

Ansökningar skola före den 7 nästkommande april insändas till Styrelsen för förvaltning af Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder, Stockholm, 54 Drottninggatan, samt åtföljas af betyg öfver aflagda kunskaps- och examensprof samt präst- och läkarebetyg, ägande sökande ingifva jämväl andra handlingar till stöd för ansökningen.

Af tilldeladt stipendium äger stipendiat lyfta å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå ena hälften den 31 maj, andra hälften den 15 december.

Stockholm i februari 1893.

**Styrelsen för förvaltning af
Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder.**

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

(Forts. fr. föreg. häfte.)

F. Hellberg: *E. Bergström, M. Nyström och E. Wigström*, Huru skall kvinnan bäst kunna bidraga till höjande af familjens ekonomi? — *L. Fitinghoff, Vårluft.*

Z. Hægström: *Alf*, Ensam till Städjan.

L. Hökerberg: *C. Hammar-sköld*, Sagan om sanningens källa.

Ad. Johnson: Barnavärldens glada dar. — Barndomens gyllene dagar. — Långt bortom hafvet. — *J. F. Cooper*, Briggen Molly eller Äfventyr vid Golföarna. — *de Sylvestre*, Kristoffer Kolumbus. — *Håkan Törne*, Junker Magnus. — *Thomas à Kempis*, Betraktelser öfver Kristi lif. — *E. Wetherell*, Mr Rutherfords barn. — Chryssas och Sybillas vinternöjen. — Stafsättet i Folkskolans läsebok. Utg. af två lärare.

Looström & Komp.: *L. Westkirch*, »Han skall vara din herre». — *Förf. till »The heir of Redcliffe»*, Richard.

P. A. Norstedt & Söner: *H. Anderson*, Berättelser ur den Heliga skrift för barn. — Rolfs nya kusiner. — *M. Anholm*, Vikingar och deras ättlingar. — *J. C. v. Hofsten*, Minnen från den Karolinska tiden. — *P. Kaiser*, »Låten barnen komma till mig!» — *L. Lagerstedt*, Kokbok. — *M. Lönnberg*, Sigtrygg Torbrandsson. — *Th. Mazer*, Ord till ungdomen. — *R. Melander*, I Sitting Bulls land. — *G. Nachtigal*, Sahara och Sudan.

Nordin & Josephson: *A. Clark*, Hugh Harrods sällsamma äfventyr.

J. Seligmann: *J. F. Cooper*, Berättelser om Skinnstrumpa. — *F. Marryat*, Nybyggarna i Kanada. — *M. Nathusius*, Två berättelser. — *Mayne Reid*, Skalpjägarne. — *Bröderna Grimms* valda sagor.

Fr. Skoglund: *A. T.*, Sjung med oss, mamma!

Svensk läraretidnig: Jultomten 1892.

A. Tengström: Margit.

A. W. Wallberg: Frid vare med Eder!

A. E. Westerberg: *W. C. Dove*, Guldsjön.

Fredrika-Bremer-Förbundets hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lämnas af Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ledningen innefattar:

- 1) *Allmänna råd eller anvisningar rörande litteratur*, afgift 1 kr.
- 2) *Studieplan* 5 »
- 3) *Råd och fortsatt ledning*, hvarvid lärjungen har rätt att hvar fjortonde dag insända en skriftlig uppsats och förfrågningar.

Afgift för halfår för hvarje ämne..... 15 »

Närmare upplysningar meddelas genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr.

PAUL VOSS,

Specialaffär för Sybehör,

43 Drottninggatan 43

(hörnhuset af Klarabergsgatan).

Billiga och bestämda priser.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos

PER FROM, Stockholm,

54 Müstersamuelsgatan 54.

OBS.! Saxar, knifvar och skridskor slipas.

Albert Schmidts Handskaffär

Stockholm, Arsenalsgatan 8.

Svenska, Engelska, Franska och Tyska promenadhandskar, såväl fodrade som ofodrade. Balhandskar.

Allm. tel. 71 39.

Order från landsorten utföras mot efterkraf.

August Bergin & C:o

Magasin för Speglar & Tafvelramar

STOCKHOLM

22 Lilla Vattugatan 22.

Allm. Telefon 51 79.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☞ Allt arbete utföres noggrannt och af bästa materiel. ☜

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,

52 Drottninggatan 52.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Möbeltyg, Mattor, Portièrer, Gardiner

hos **F. UHNÉR & C:o,**

Stockholm, Fredsgatan 22.

☞ Alla färger oskadliga. Profver utlemnas äfven till landsorten. ☜

OBS.! Billigaste priser!

Doktor Karolina Widerström,

Bryggaregatan 6, 2 tr. Allm. Tel. 83 00.

Mottagningstid: alla hvardagar 1-3.

Tandläkare.

G. G:son Hård af Segerstad.

Alma Hård af Segerstad,
f. Björklund.

Rådfrågningstid 1-2.

Rådfrågningstid 1-2.

Plombering och artificiella tänder.

Allm. Tel. 8646. Drottninggatan 19, 2 tr. Stockholm.

OBS..!

Stort lager af
Barnkläder för alla åldrar,
till och med 16 år.

Goda tyger! Nya, smakfulla modeller!
Billiga priser! Allm. Telefon 68 40.

2 Stora Vattugatan 2,
hörnhuset vid Brunkebergstorg.

10 Bazaren å Norrbro 10.

H. NYSTRÖM.

Clasons Privat-Hotell-Pensionat 5 Klara Vestra Kyrkogata 5, Stockholm.

OBS.! Nära Centralstation.

Vackra och väl möblerade rum efter nutidens fordringar till olika priser.

Postadress:

Clasons Pensionat.

OBS.! Första klass.

Allm. Tel. 7 40.

Telegrafadress:

Uno Clason.

Sammanbindning med rikstelefon.

Å

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,

54 Drottninggatan, 1 tr.,

Stockholm,

finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektions-
gifvare i språk, svenska ämnen, musik, sång, ritning och
målning, handarbeten m. m., svenska och utländska lärar-
innor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, hus-
föreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor,
gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 36 Vestmannagatan, 1 tr.

HANDARBETETS VÄNNER
 Brunkebergstorg 18, STOCKHOLM.
 Förening för den svenska kvinnliga hemslöjdens förädling i konstnärligt och fosterländskt syfte.
 UTSTÄLLNING AF:
 Väfnader, Mattor, Konst-sömnad och Spelsar efter Samla och Nya Svenska Mönster, Nationaldräqter
 m. m.

Wimans Spisar

för ved och torf.

Vedslöseri omöjligt. Ugnarne icke belagda med någon lera, steka och grädda utomordentligt jemnt, väl och fort. Inga »brännplåtar» att förnya. De yppersta intyg från hela landet. Kunna ses i verksamhet och pröfvas å

Ingeniör E. A. WIMANS Utställning och Försäljning,
 17 Fredsgatan 17, Stockholm.

Guldsmed ESTHER MEYER,

född Ponsbach,

(Firma Karl Meyer)

reparerar alla slags Guld-, Silfver-, Nysilfver-, Granat- och Stenkols-
 arbeten samt Britannia- och andra finare metallarbeten.

Förgyllning, försilfring och förnickling. Beställningar å nya arbeten utföras.

Billigt och godt arbete. Stort lager af äkta Agatarbeten.

7 Brunkebergsgatan 7 (f. d. Odensgatan).

Elin Ericksons SYATELIER

Drottninggatan 17, 1 tr.

Beställningar å elegantare klädningar och kappor emottagas.

Sparsamma Fruar!

Ull och Stickylle emottages till spånad af all slags garn, väfnad af tyger för såväl hand som maskin, Schalor, Filtar, Plaids, Doffel, Kläden till herrkostymer m. m. **OBS.!** Gardiner i fornnordiska färger och mönster väfvas af såväl rent ullgarn som trasgarn. Mattor väfvas. All slags färgning och kemisk tvätt, beredning och prässning verkställas. Profver och prisuppgifter på begäran. Gods afhämtas afgiftsfritt från hemmen, ångbåt och järnvägsstation. **Goda varor! Billigaste priser! Reel behandling!**

HILDUR ANDERSSON,
Rikstel. 163. Allm. Telefon 76 53. **12 Hötorget 12, ingång från Oxtorgsgatan. Stockholm**

Anmälan.

Dagny, som under år 1893 fortfarande kommer att verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende", anmäler härmed sin 8:de årgång. På samma gång tidskriften i främsta rummet vill sträffa att fullfölja detta sitt program, skall densamma därjämte allt framgent följa den nyare litteraturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversikter m. m.

Dagny redigeras under år 1893 af fröken Lotten Dahlgren jämte en af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedd Redaktionskomité, till hvilken, under Förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas. Fru S. L—d Adlersparre kommer fortfarande att deltaga i komiténs arbete.

Dagny utkommer med åtta häften om två tryckark.

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet kr. 2,50.

För icke medlemmar » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Bröderna Påhlmans

Skrif- & Handels-Institut,

Stockholm. 23 Klarabergsgatan 23. Telefon 108 04.

Undervisning i alla merkantila ämnen, språk och stenografi. Kursen ett-årig. Terminskurser, månadskurser i enskilda ämnen lemnas. Lärare specialister i hvarje ämne. *Språk infödingar.* Inträde kan ske när som helst, önskligast dock vid terminens början den 15 Aug. och 15 Jan.

OBS.! De elever, som hos oss genomgå års- eller terminskurser, ega rättighet att inhemta så många slags bokföreläsningar som medhinner.

OBS.! Skrifinstitutet fortgår oförändradt. Undervisning i alla stilsorter. Kursen räcker tills önskad resultat vunnits. Skrifkramp behandlas. Begär prospekt. *Billiga afgifter!*

Aftonkurs kl. 8-10 e. m. Söndagslektioner. Anmälningar och upplysningar hvarje dag.